

รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม*

INTEGRATION OF THAI ART ACTIVITIES TO PROMOTE THE CULTURE OF PEACE MODEL

มณีนาน มามะ*, อภิชาติ พลประเสริฐ, ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ
Mannan Mamah*, Apichart Pholprasert, Duangkamol Triwichitkhun
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand
*Corresponding author E-mail: mmanan.mj@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง 2) ศึกษาองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และนำมาใช้จัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์ในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 35 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญ 7 ด้าน คือ สันติศึกษา ศิลปศึกษา ศิลปินร่วมสมัย ศิลปะไทย การจัดกิจกรรม กิจกรรมประเพณี ผู้นำชุมชน และชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ ที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทย เป็นการวิจัยและพัฒนาใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ 2 ระยะ ดังนี้ 1. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและสังเกตชุมชนต้นแบบและชุมชนที่มีแนวโน้มเป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชน วิเคราะห์ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหา 2. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบฯ มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ 4 ด้าน 1) ความเข้าใจไว้วางใจ 2) ความรัก เคารพ 3) ไม่ใช้ความรุนแรง 4) มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ เป็นการนำหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะในศิลปะร่วมสมัยภายใต้องค์ประกอบหรือรากฐานงานศิลปะไทยที่มีจุดร่วมเดียวกัน และองค์ประกอบทฤษฎีกิจกรรม 7 ประการ ซึ่งมี 3 หัวข้อหลัก คือ 1) อาหารท้องถิ่นชุมชน เป็นเมนูอาหารที่มีประวัติความเป็นมาบูรณาการวิถีชีวิตด้วยการลงแขกร่วมกัน 2) ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์วิถีชีวิตเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยต่อยอดได้ 3) จิตสำนึกร่วมชุมชน เกิดจากความสนใจและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อพึ่งพาอาศัยเติมเต็มความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสู่การเกิดสันติวัฒนธรรมในชุมชนที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมบูรณาการ, ศิลปะไทย, สันติวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the characteristics of the social and cultural conditions and the elements that cause conflict; 2) Study the elements or foundations of Thai art and apply them to the organization the process of relational art and Development of Thai art integration activities to promote a culture of peace. The population for this research was a purposive sampling of 35 experts in seven fields: peace studies, art education, contemporary artists, Thai art, event organizing, traditional activities, and community leaders. The communities

in Bangkok were selected based on their multiculturalism, art, culture, and traditions that integrate Thai art wisdom. This research and development study used qualitative methods in two phases: 1. Data Collection and Contextual Analysis; Expert interviews and community observation. The research tools used were: 1) In-depth interviews; 2) Observation of data and the general condition of the community. The data was analyzed using data clustering and content analysis. 2. Activity Model Development; The results of the research found that: Development of integration of Thai art activities to promote the culture of peace focuses on four objectives: 1) understanding and trust, 2) love and respect, 3) non-violence, and 4) participation and cooperation. This is the application of the principles of Thai art wisdom using relational aesthetics, which is an aesthetic experience in a contemporary art based on shared elements or foundations in Thai art that have the same common point, and the 7 elements of activity theory that are in line with the community's way of life to the event activities. There are three main thematic activities: 1) Local food of the community: Showcasing local food with historical significance and integrating the way of life through collaborative efforts. 2) History of the community: Using local history to link relationships through activities for practical use and development. 3) Sense of community: Engaging in activities based on shared interests and common use, fostering interdependence and close relationships to build sustainable peace culture.

Keywords: Integrated Activity, Thai Art, Culture of Peace

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แม้แต่การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตแบบใหม่ วิถีชีวิตแบบเก่า รวมถึงช่องว่างระหว่างวัย อายุ เพศ ฯลฯ ที่บ่งบอกถึงลักษณะของพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันที่แตกต่างกันไป (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2561) หากไม่มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม กรณีการเกิดเหตุทะเลาะวิวาทในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง สาเหตุจากการเหยียดเพศ ที่ทวีความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายเพื่อนจนเสียชีวิต (มติชนออนไลน์, 2562) และอีกกรณีพิพาท เรื่องเสียงระฆังวัดไทรกับผู้อาศัยคอนโดหรูที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองกับประเพณีทางศาสนาอย่างรวดเร็ว (สำนักข่าวเดลินิวส์, 2561ก) เช่นเดียวกับกรณีที่มีหน่วยงานเขตแห่งหนึ่งยื่นหนังสือให้โต๊ะอิหม่ามมีสยิดลดเสียงอาซาน (เสียงเรียกเชิญชวนการทำละหมาด 5 เวลาของชาวมุสลิม) ซึ่งต้องอาศัยการประนีประนอมจากทั้งสองฝ่าย (สำนักข่าวเดลินิวส์, 2561ข) จากปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดและการดำเนินวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2558) การส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจโดยพื้นฐานเกี่ยวกับความหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะนำมาสู่การเข้าใจถึงสาเหตุของความแตกต่างด้วยวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดสันติวัฒนธรรม (ศุภการ สิริไพศาล และ อติศร ศักดิ์สูง, 2552)

การพัฒนาและเข้าถึงความเข้าใจเรื่องของสันติภาพและศิลปะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยเป็นสะพานเชื่อมสัมพันธ์ ด้วยเหตุที่ศิลปะมักสะท้อนคุณค่าทางอัตลักษณ์หรือแนวความคิดของศิลปินในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของช่วงเวลานั้นๆ (Wasson, R. et al., 1990) เช่นเดียวกับศิลปะไทย เป็นศิลปะที่มีอัตลักษณ์ด้วยคุณค่าทางภูมิปัญญาของไทยและความสัมพันธ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเวลาเดียวกัน อาทิ ฝรั่ง

จีน ขอม เขมร อินเดีย อิสลาม แวก จาม เปอร์เซีย ฯลฯ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมทางคุณค่าของความงามที่มีการเปิดใจยอมรับวัฒนธรรมอื่น และด้วยลักษณะของศิลปะไทยที่มีภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลงานที่มีลักษณะของความพริ้วไหว อ่อนช้อย อ่อนโยน ละเอียดอ่อน วิจิตรบรรจง ก็แสดงให้เห็นถึง นัยของความมีสันติวัฒนธรรมอยู่ในงานที่สร้างสรรค์ (สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2559) ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยในการจัดระเบียบ สะท้อนวิถีชีวิต ผนวกกับการนำรากเหง้า แก่นสารที่แท้จริงในงานศิลปะไทย โดยผ่านกระบวนการที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการมีวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เรียบง่าย ทางวัฒนธรรม ประเพณี ความมีน้ำใจ เอาใจใส่ ไว้วางใจ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน การพบปะพูดคุยกัน การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน จนเกิดเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) ที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ผ่านความร่วมมือกันของศิลปิน ผู้ชม หรืออาสาสมัครในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะสู่เป้าหมายที่ศิลปินตั้งไว้ ซึ่งผลงานแนวศิลปะเชิงสัมพันธ์ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปแบบของการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เรียกร้องให้ผู้ชมมีส่วนร่วมด้วยตัวงานและมีปฏิสัมพันธ์กับศิลปินมากกว่าแค่การชมงานด้วยตาเพียงอย่างเดียว (Bourriaud, N., 2002)

ดังนั้น ภูมิปัญญาศิลปะไทย หากมองอีกนัยหนึ่งขององค์ประกอบหรือกระบวนการก่อนที่จะเกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน จุดเชื่อมต่อต่าง ๆ ระหว่างความเป็นไทย ไม่ได้หยุดอยู่แค่ผลงานศิลปะไทยเชิงรูปธรรมแล้วเท่านั้น แต่หากเป็นกระบวนการหรือองค์ประกอบร่วมในเรื่องของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนไทย เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเกิดสันติวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมก็เป็นอีกหนึ่งกระบวนการสำคัญที่ใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรมในชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดความร่วมมือการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (Cengelci Kose, T. & Gurdogan Bayir, O., 2016) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ที่ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรมของมนุษย์ เพื่อสร้างความเข้าใจของมนุษย์ในการดำเนินผ่านกิจกรรมนั้น ๆ โดยการวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติของคน กิจกรรมหรืออะไรที่คนทำจะสะท้อนผ่านการกระทำในการสื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมและการบรรลุวัตถุประสงค์ ทฤษฎีนี้จะใช้กิจกรรมเป็นพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของคนเป็นสำคัญ (Vygotsky, L. S., 1978)

จากการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ในรูปแบบของการนำหลักการของศิลปะร่วมสมัยดังเช่นศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) โดยการนำเอาความสัมพันธ์ของรากฐานทางภูมิปัญญาศิลปะไทย อาทิ กระบวนการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ และกระบวนการของวิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ร่วมกับกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยผนวกกับองค์ประกอบของทฤษฎีกิจกรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ก่อเกิดเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมสันติวัฒนธรรมได้ และมีความแปลกใหม่ด้วยกลวิธีที่ร่วมสมัยบนรากฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมทางภูมิปัญญาของชุมชน อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทั้งในงานภูมิปัญญาศิลปะไทยยังสะท้อนนัยยะของความเป็นสันติวัฒนธรรม เพื่อการรับรู้คุณค่าและคงความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะนำไปสู่การเกิดสันติวัฒนธรรมด้วยการเปิดใจยอมรับ พร้อมเรียนรู้อย่างเข้าใจ เกิดเป็นความใกล้ชิด การมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกัน อีกทั้งยังสร้างความความตระหนักเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และนำมาใช้จัดกิจกรรมศิลปะเชิงสัมพันธ์

(Relational Art) ในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารงานวิจัยของไทยและต่างประเทศ ตลอดจนสภาพ ปัญหา จากการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนแบบไม่มีส่วนร่วมกับชุมชนต้นแบบและชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรม โดยการคัดเลือกชุมชนทั้งหมดจำนวน 2,067 ชุมชน จากสภาวัฒนธรรมเขตกรุงเทพมหานคร 50 เขต และคัดเลือกเฉพาะเขตชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี และมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะไทยหรือบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน คือ ด้านสันภาพ/สันติศึกษา ด้านศิลปะไทย ด้านศิลปศึกษา ด้านการจัดกิจกรรม ด้านศิลปนิร่วมสมัย ด้านกิจกรรมประเพณี และผู้นำชุมชน จำนวน 35 คน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน รวมถึงสังเคราะห์หลักการร่วมของการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหรือหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทย ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสันติภาพ และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างรูปแบบกิจกรรมฯ โดยดำเนินการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องกับเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อให้ได้รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างสมบูรณ์และสามารถนำรูปแบบกิจกรรมฯ ดังกล่าวไปใช้ได้จริง ทั้งนี้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน โครงการวิจัยที่ 650080 COA No. 337/66 เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2566 จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและการพิทักษ์สิทธิ์ ป้องกันความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างอย่างเคร่งครัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเชิงลึก 7 ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดหมวดหมู่ การจัดกลุ่มข้อมูล และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากการสังเกตข้อมูลและสภาพทั่วไปของชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ที่มีแนวโน้มที่เป็นอุปสรรคต่อการเกิดสันติวัฒนธรรมไม่ค่อยมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่แบ่งแยกไปตามพรรคพวกหรือตามกิจกรรมของศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งนี้อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หากขาดการส่งเสริมความเข้าใจ ความไว้วางใจ ความรักและเคารพ ความเอาใจใส่ อาจก่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง การให้ทุกคนมีส่วนร่วมสามารถสร้างสังคมที่ยอมรับความหลากหลายและเข้าใจกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถวิเคราะห์โดยมีปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1.1 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในชุมชน เป็นสภาวะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เพศ และอายุ รวมถึงทัศนคติที่แตกต่างตามประสบการณ์ชีวิตและวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ความแตกต่างนี้อาจเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งภายในชุมชน เนื่องจากความไม่เข้าใจและขาดการรับฟังกันและกัน

1.2 ความเป็นสังคมเมืองและการอยู่อาศัย มีความแตกต่างในวิถีชีวิตของคนในชุมชน อาจ

ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องการใช้พื้นที่และทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่สร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

1.3 ความหลากหลายทางสังคม ประชากรแฝงหรือมีกลุ่มคนบางส่วนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนนั้นมาจากหลายจังหวัดและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างในรากเหง้าทางวัฒนธรรม และอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมและการติดต่อสื่อสาร

1.4 การแบ่งพรรคพวก การแบ่งพรรคพวกในชุมชนที่มีคนมาจากหลากหลายพื้นที่ อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพวกต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากความแตกต่างในความคิดเห็นและการต่อสู้เพื่อสิทธิและประโยชน์ของกลุ่มตน

1.5 การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบบางสถานที่ในชุมชน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด มากเกินไป บางครั้งอาจส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกของกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนาและวัฒนธรรม

1.6 ความรู้ความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม ความขัดแย้งอาจเกิดจากความไม่เข้าใจและขาดความรู้เรื่องรากเหง้าทางวัฒนธรรมของกันและกัน ทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่เต็มที่และเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความคิดเห็นของกันและกัน

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรมจากแนวคิดสันติวัฒนธรรม ร่วมกับทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ และศิลปะไทยเพื่อนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ โดยแนวคิดการเกิดสันติวัฒนธรรม มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ เพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมสันติภาพ ในขณะที่ทฤษฎีกิจกรรม เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง โดยกิจกรรมที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่มีส่วนร่วม สร้างสรรค์ และตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ เป็นกระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินหรือผู้สร้างงาน กับผู้ชมหรือผู้รับ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมและสร้างความหมายร่วมกัน เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะระหว่างกระบวนการร่วมกัน รวมถึงศิลปะไทย มีรากฐานที่ลึกซึ้งในวัฒนธรรมไทย และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชุมชน และสังคม ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรมจากแนวคิดสันติวัฒนธรรม ร่วมกับทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ และศิลปะไทยเพื่อนำเสนอกระบวนการจัดกิจกรรมแบบร่วมสมัย

จากแผนภาพข้างต้น สามารถสรุปหลักการร่วมกันได้ ดังนี้

การมีวิถีวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชุมชน และสังคม ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ดังเช่น การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การยอมรับความแตกต่าง การแก้ปัญหาาร่วมกัน การมีส่วนร่วมในสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

การมีส่วนร่วมร่วมกัน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและลดความขัดแย้ง เช่น กิจกรรมการทำอาหารร่วมกัน กิจกรรมการสืบสานประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมศิลปะร่วมสมัย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่าง และส่งเสริมสันติวิธีในการแก้ปัญหา

กิจกรรมของมนุษย์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ตัวอย่างเช่น การแสดงออกทางศิลปะ เช่น การวาดภาพ การทำอาหาร การปรับปรุงทัศนียภาพของชุมชน การพัฒนาชุมชน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม ผ่านการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ร่วมกัน

การเห็นคุณค่าความงาม เป็นการยอมรับและชื่นชมคุณค่าของความงามในสิ่งต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและมนุษย์ โดยความงามนั้นอาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ความสวยงามของศิลปะ ความสวยงามของมนุษย์ หรืออาจเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความสวยงามของจิตใจ ความสวยงามของความคิด ความสวยงามของการกระทำ เป็นต้น

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างบุคคล ชุมชน และสังคม โดยวัฒนธรรมอาจรวมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ ดนตรี อาหาร เป็นต้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างสีสันและควมมีชีวิตชีวาให้กับสังคม

เห็นได้ว่า การมีวิถีวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมร่วมกัน และการจัดกิจกรรมของมนุษย์ ใช้หลักการร่วมกันของแนวคิดสันติวัฒนธรรม ทฤษฎีกิจกรรม ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์และศิลปะไทยอย่างครอบคลุมทั้งหมด ส่วนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเห็นคุณค่าความงาม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก็มีส่วนเกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและบริบทของแนวคิดทฤษฎีนั้น ๆ ตามลำดับดังปรากฏในภาพที่ 1

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย และสามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

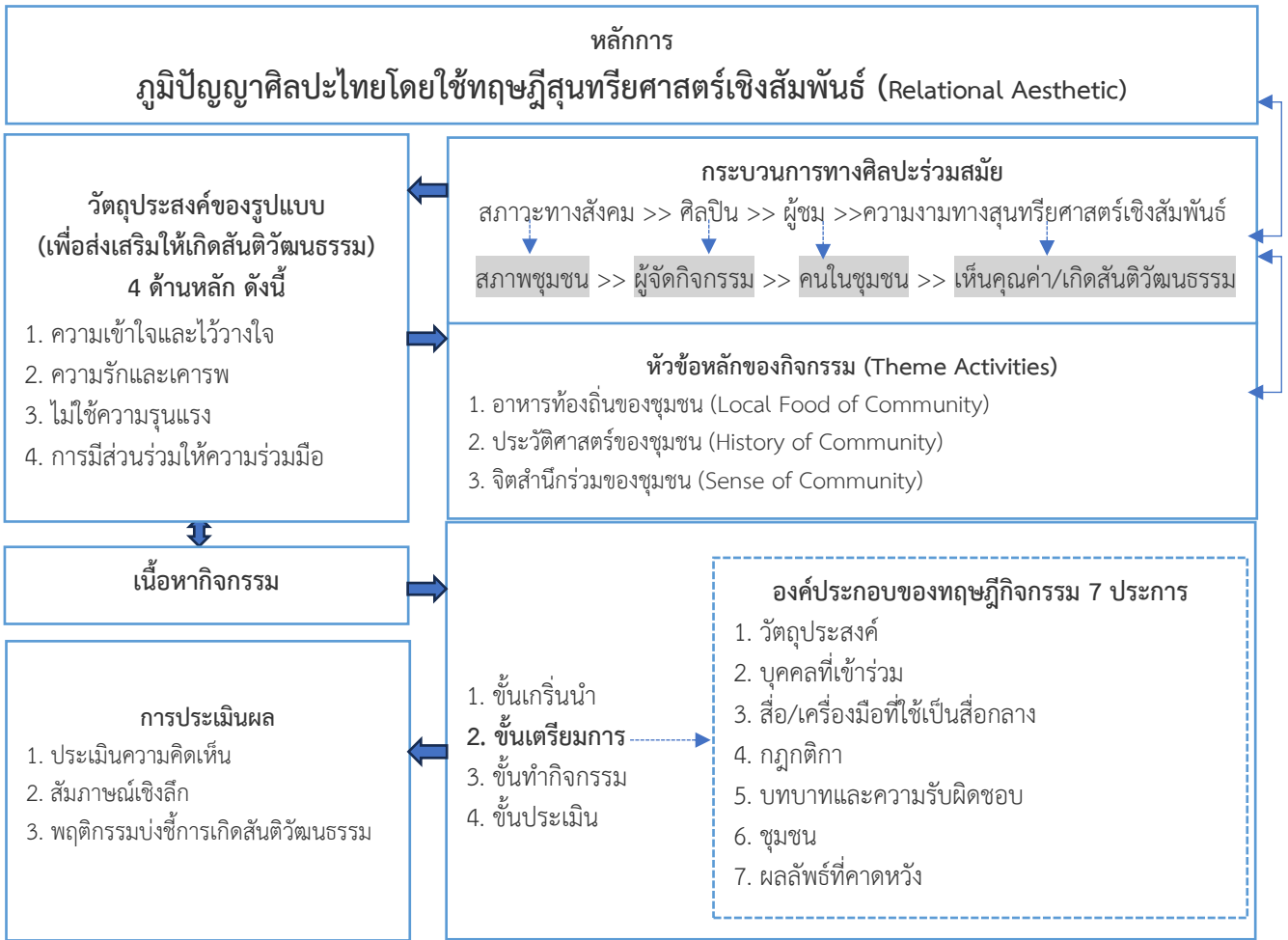
จากลักษณะสภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์หลักการร่วมกันของการเกิดสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 7 ด้าน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมฯ ในการวิจัยระยะที่ 1 โดยนำไปสู่วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ การส่งเสริมสันติวัฒนธรรมทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจและไว้วางใจ 2) ความรักและเคารพ 3) ไม่ใช้ความรุนแรง 4) การมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ โดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์และองค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทยที่มีจุดร่วมเดียวกัน เพื่อนำไปสู่กิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนที่สามารถส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ซึ่งมี 3 หัวข้อหลักสำคัญ (Thematic Activities) ดังนี้

1. อาหารท้องถิ่นของชุมชน (Local Food of Community) เป็นการทำกิจกรรมจากเมนูอาหารท้องถิ่นของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาและบูรณาการวิถีชีวิตกันในลักษณะการลงแขกร่วมกัน

2. ประวัติศาสตร์ของชุมชน (History of Community) เป็นการทำกิจกรรมนำเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตในท้องถิ่นเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยและต่อยอดได้

3. จิตสำนึกร่วมของชุมชน (Sense of Community) เป็นการทำกิจกรรมจากสิ่งที่มีความสนใจและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ฟังพาท้าย ห่วงใยกัน เติมเต็มความผูกพัน สู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดแนบแน่นในชุมชน

ซึ่งสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ปรากฏตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

จากองค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดกิจกรรม จำนวน 3 กิจกรรม ซึ่งแสดงเป็นรายละเอียดในการจัดกิจกรรมฯ ดังกล่าว ตามตารางที่ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม

ชื่อ กิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
1. ตาม รอยอดีต เมนูอาหาร ท้องถิ่น ชุมชน	- การนำ เรื่องราวของ เมนูอาหาร ท้องถิ่นใน ชุมชนมาเป็น วัตถุดิบ เพื่อสร้าง ประสบการณ์	1. เพื่อให้ เมนูอาหาร ท้องถิ่นของชุมชน เป็นสื่อรูปแบบ ใหม่ในการเข้าถึง คุณค่าของอาหาร ในอดีต	- วัตถุดิบและ ส่วนประกอบ ของเมนูอาหาร เพื่อการรับรู้และ เห็นคุณค่าของ สิ่งที่เป็น รากเหง้าทาง ประวัติศาสตร์ ของตนเองอย่าง	1. ร่วมกันเตรียมวัตถุดิบในการทำ เมนูอาหาร คาว หวาน 2. คนในชุมชนที่เชี่ยวชาญ ทำอาหาร ดำเนินการปรุงอาหารและ ให้ความรู้เกี่ยวกับเมนูอาหารที่ชุมชน ภาคภูมิใจ 3. เปิดโอกาสให้คนที่สนใจทั่วไป อาสาสมัครเข้ามาร่วมช่วยทำอาหาร	- มีความ กระตือรือร้น อยากร เป็นส่วนหนึ่งของ กิจกรรม - ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดอย่าง เต็มใจ - ปฏิบัติต่อผู้อื่น เหมือน ๆ กัน

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม (ต่อ)

ชื่อกิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
	การนำทาง สุนทรียะให้กับ คนในชุมชน	ในการสื่อสาร ประสบการณ์ทาง สุนทรียะที่ เกี่ยวข้องกับวิถี ชีวิตไทยไปสู่ ชุมชนและสังคม	ลึกซึ้ง ผ่าน เมนูอาหารของ ชุมชน - การ รับประทานอาหาร อาหารร่วมกัน - การส่งต่อ เมนูอาหารให้กัน และกัน	4. บรรจุน้ำหวาน คาว หวาน ที่ปรุงเสร็จ แล้ว 5. ส่งต่อเมนูอาหาร - รับประทานอาหารร่วมกัน - แจกจ่าย แบ่งปัน เพื่อนบ้าน ช่วยกันอาจมีการแลกเปลี่ยนอาหาร ร่วมกัน - ร่วมกันล้างและจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องครัว 6. พูดคุย แลกเปลี่ยนหลังเสร็จสิ้น กิจกรรมร่วมกัน	- แบ่งปัน มีการ หยิบยืมกันได้ โดย ไม่หวง - ไม่ใช่จากหายาบ คายหรือพูดจาเสียด สีดูถูกต่อผู้อื่น
2. สายใย ที่ผูกพัน	การนำวิถีชีวิต ดีดลาคลองของ ชุมชนที่อยู่ ร่วมกันแบบพหุ วัฒนธรรมมา สร้างสรรค์ ผลงานโดย บูรณาการ ลวดลายไทย และลวดลายที่ มีในชุมชน เพื่อ สร้างการเห็น คุณค่าและ ความภาค ภูมิใจในตนเอง และชุมชน	1. เพื่อให้ประวัติ ของชุมชนเป็น สื่อกลางในการ สร้างความเข้าใจ เกิดเป็นความรัก และเคารพใน วัฒนธรรมที่มี ความแตกต่าง 2. เพื่อให้เกิดการ ยอมรับและเปิด ใจเรียนรู้แบบข้าม วัฒนธรรมได้ อย่างสบายใจ ไร้ ความกังวล	- เรื่องราว ประวัติศาสตร์ ของชุมชน เพื่อ การสร้างความ ซาบซึ้งและรับรู้ ถึงความ รากเหง้างามของ วิถีชีวิตความเป็น อยู่ของคนใน ชุมชน - การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม ร่วมกัน - การมี ปฏิสัมพันธ์ พบปะ พูดคุย ร่วมกัน	1. นำลวดลายไทยที่บูรณาการกับ ศิลปะในท้องถิ่นมาเป็นต้นแบบ 2. ชุมชนมีส่วนร่วมจัดเตรียมอุปกรณ์ สำหรับสร้างสรรค์ผลงานเพื่อ ประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน 3. พันธุ์ขวดน้ำ โหลแก้ว ที่ตนเอง ชอบตามลวดลายต้นแบบหรือ สร้างสรรค์ต่อยอดด้วยตนเอง 4. นำขวดน้ำหรือโหลแก้วที่พันธ์เสร็จ แล้วมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ใกล้เคียง เพื่อแสดงการแบ่งปัน 5. จัดแสดงผลงาน และแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นร่วมกัน	- แสดงความรักและ และพูดจาไพเราะ กับผู้อื่น - รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่นอย่างเต็มใจ ชื่นชมวัฒนธรรมที่มี ความแตกต่าง - ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างสุภาพ อ่อนโยน ไม่มีความ กังวล รู้สึกสบายใจ - มีความอยากรู้ อยากเห็น ชักถาม อย่างเป็นมิตร - ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกากำหนดอย่าง เต็มใจ - มีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันกันอย่างไม่ หวง
3. ชุมชนที่ รัก	การนำ วัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาของ ชุมชนเมืองที่ ได้รับอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทยใน ปัจจุบัน	1. เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์อัน ดีเกิดความรัก ความสามัคคี ระหว่างคนใน ชุมชนที่มีการ เปลี่ยนแปลงตาม บริบทของ สังคมไทย กับ	- พัฒนา ปรับ ภูมิทัศน์ ด้วย การพูดคุย แสดง ความคิดเห็น ความต้องการใน สิ่งเดียวกันของ ชุมชน เพื่อการ แสดงออกถึง ความสัมพันธ์	1) เปิดโอกาสให้สร้างสรรค์ ผลงาน โดยแสดงถึงความสันติวัฒนธรรม ผ่านงานศิลปะร่วมกัน โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่มีในชุมชนอย่างอิสระ 2) เตรียมอุปกรณ์ที่สร้างสรรค์ที่แต่ละ บ้านมีหรือนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ผลงาน 3) ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานและมีส่วน ร่วมกันอย่างเต็มใจเพื่อให้ชุมชนมี	- ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างมีเมตตาจิตและ มีสัมพันธ์ภาพที่ดี - ให้เกียรติผู้อื่นด้วย การแสดงออกอย่าง สุภาพ อ่อนโยน - พูดจาไพเราะ อ่อน น้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น

ตารางที่ 1 องค์ประกอบรูปแบบกิจกรรมบูรณาการศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม (ต่อ)

ชื่อ กิจกรรม	หลักการ ภูมิปัญญาศิลปะ ไทยโดยใช้ ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ เชิงสัมพันธ์	วัตถุประสงค์	เนื้อหา	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	พฤติกรรมบ่งชี้ การเกิดสันติ วัฒนธรรม
เพื่อสร้างความ สัมพันธ์อันดี ระหว่างคนใน ชุมชนกับ ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ใกล้เคียง ให้ เกิดความหวง แหน ความรัก ความเข้าใจและ ไว้วางใจในสิ่ง เดียวกัน	สภาพแวดล้อมใน ชุมชน ให้มีความ น่าอยู่ รู้จักหวง แหนชุมชนของ ตนเอง 2) เพื่อ วางรากฐานหรือ ต้นแบบในการจัด กิจกรรมในชุมชน เพื่อรักษาวิถี วัฒนธรรมและอัต ลักษณ์ของชุมชน อย่างยั่งยืน	ระหว่างชุมชน กับบริบททาง สังคมที่ได้รับ อิทธิพลของ สังคมเมือง สมัยใหม่ใน ปัจจุบัน - การมี ปฏิสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อม ในชุมชนอย่าง สร้างสรรค์และ สงบสุข	ความสะอาด น่าอยู่ ตามความ เหมาะสมของพื้นที่ 4) ร่วมกันถ่ายภาพ เช็กอิน กับผลงาน ที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์ให้กับ ชุมชน 5) สรุปล และร่วมกันแลกเปลี่ยน อภิปราย และแนวทางการต่อยอดให้ ชุมชนเป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมใน อนาคต	- เปิดใจรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น อย่างเต็มใจ และชื่น ชมวัฒนธรรมที่มี ความต่าง - มีความ กระตือรือร้นในการ เข้าร่วมในกิจกรรม พัฒนาให้ชุมชนน่า อยู่ - ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาที่กำหนดอย่าง เต็มใจ	

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยแบ่งประเด็นของการอภิปรายออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพสังคมวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จากผลการสังเกตชุมชนในกรุงเทพมหานครมีลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งแยกตามพรรคพวก ซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมในชุมชน ความเป็นสังคมเมืองและการอยู่อาศัย ความรู้ความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม การแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับศุภการ สิริไพศาล และอดิสร ศักดิ์สูง ที่กล่าวถึงสภาพความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมมาพร้อมกับสถานการณ์ที่จะนำไปสู่ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ศุภการ สิริไพศาล และ อดิสร ศักดิ์สูง, 2552) เช่น ความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน การแบ่งแยก กีดกันและการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ล้วนแต่เกิดขึ้นท่ามกลางความไม่เข้าใจกัน อันเนื่องมาจากความมโนคติที่คิดว่าตนเองไม่เหมือนกับคนส่วนใหญ่ หากปราศจากการรับรู้ที่ลึกซึ้งและเข้าใจในอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างแล้ว มีแนวโน้มที่จะหวาดระแวงกลัวว่าต่างฝ่ายจะทำลายความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมหนึ่งในวัฒนธรรมที่ซ้อนทับกัน ซึ่งสิ่งที่จะนำไปสู่สันติภาพนั้นเกิดจากการตื่นตัวของผู้คนในแต่ละชุมชนที่จะสร้างสังคมแห่งสันติสุข และเชื่อว่าจะจะเป็นแนวทางที่จะสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางสังคมอันสันติสุขตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กจนถึงระดับชุมชนโลก (Fabricio F., 2013) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Issifu, A. K. ที่ว่าด้วยหลักการของการส่งเสริมเพื่อให้เกิดสันติภาพและสร้างสันติภาพเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ต้องมาจากกระบวนการสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความต้องการทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นสำคัญ (Issifu, A. K., 2016)

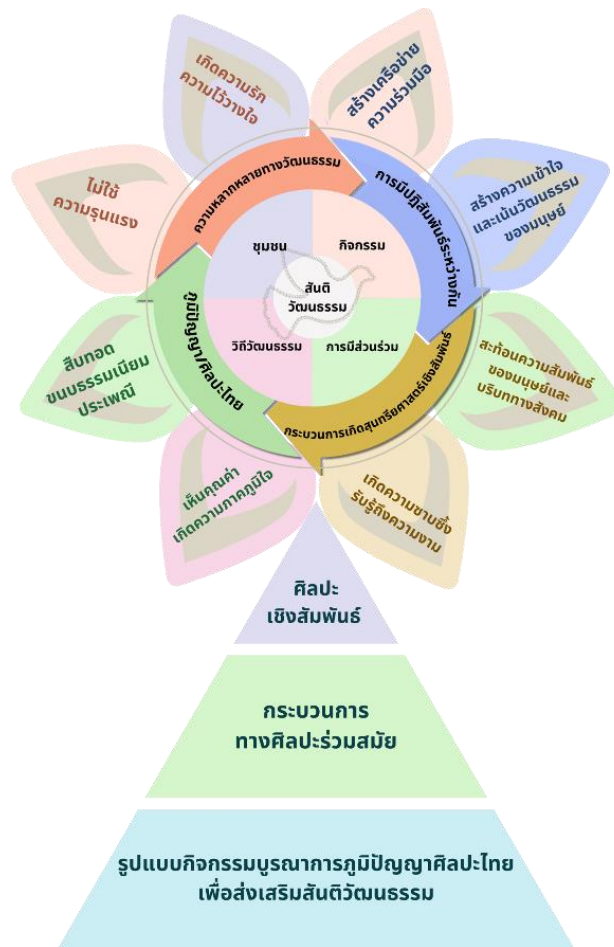
2. องค์ประกอบหรือรากฐานของงานศิลปะไทย ที่สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมในรูปแบบศิลปะเชิงสัมพันธ์ (Relational Art) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมฯ 4 ด้าน คือ ความเข้าใจและไว้วางใจ ความรักและเคารพ ไม่ใช่ความรุนแรง และการมีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ ซึ่งนำหลักการทางภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยด้วยทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ในท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีอยู่เดิมก่อนแล้ว มา

สร้างองค์ความรู้เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการรับรู้ ความเข้าใจ ใ่ว่างใจ และการเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ด้วยการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ สามารถพูดคุยอย่างเปิดใจในสิ่งที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง สร้างความรัก ความหวงแหนและเห็นคุณค่าของชุมชนในที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chang, R. ที่ใช้กิจกรรมทางศิลปศึกษาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของศิลปวัฒนธรรมจีนโบราณครอบคลุมไปถึงการศึกษาศิลปะสมัยใหม่ โดยการนำวัฒนธรรมภูมิปัญญาจีนแบบดั้งเดิมมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียนเพื่อสร้างฐานความรู้ให้เชื่อมโยงวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกัน มีทักษะที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นเครื่องมือที่แสดงออกในเบื้องต้นสำหรับหลาย ๆ อาชีพในชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเพลิดเพลินกับมรดกทางศิลปภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น รวมทั้งการสื่อสารและแสดงออกผ่านงานศิลปะในรูปแบบที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจที่มั่นคงและสงบสุข อันแสดงถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและแข็งแกร่ง (Chang, R., 2005) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Barkhordari, M., et al. ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางศิลปะเพื่อให้เกิดสันติภาพนั้น คือ การใช้วิธีการทางศิลปศึกษาส่งเสริมให้กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านความเข้าใจผู้อื่น ความมีเมตตากรุณา การมีความรู้สึกร่วมกัน โดยกำหนดให้ศิลปะแต่ละประเภทเป็นตัวแปรในการเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับสันติภาพ เพราะศิลปะเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงในการไกล่เกลี่ยทำความเข้าใจและสร้างสันติสุขได้ (Barkhordari, M et al., 2016) ดังที่งานวิจัยของ Issifu, A. K. ที่ส่งเสริมการเกิดสันติภาพและสร้างสันติภาพไปพร้อมกัน โดยคำนึงถึงความต้องการทางวัฒนธรรม หรือข้อกำหนดบนบรรทัดฐานและแรงบันดาลใจของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อทำกิจกรรมพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพแบบบูรณาการภูมิปัญญาทางศิลปะในท้องถิ่นตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Issifu, A. K., 2016) ซึ่งการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและไม่ใช่ความรุนแรงนั้น เป็นหน้าที่ของพลเมืองโลกและการให้เกียรติเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเน้นที่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่กว้างขวางอย่างเท่าเทียม และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมของประเทศในแคมเปญเป้าหมายวัฒนธรรม ปี 2030 ของสหประชาชาติ (Xanthaki, A. et al., 2022)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบกิจกรรมฯ นี้ใช้รูปแบบของกลีบดอกประจำยามในศิลปะไทยและมีฐานคล้ายกับลำต้นหรือก้านดอก โดยให้ความหมายของหลักการภูมิปัญญาศิลปะไทยโดยใช้กระบวนการทางศิลปะร่วมสมัยจากทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetics) เพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ในส่วนของดอกประจำยามให้ความหมายเรื่องของการขับเคลื่อนกิจกรรมจากปัจจัยสนับสนุน คือ 1) ชุมชนและกิจกรรม คือ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีการจัดกิจกรรมทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน 2) กิจกรรมและการมีส่วนร่วม คือ การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเดียวกัน 3) การมีส่วนร่วมและวิถีวัฒนธรรม คือ การมีส่วนร่วมทางวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาศิลปะไทยทำให้เกิดกระบวนการทางสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ 4) วิถีวัฒนธรรมและชุมชน คือ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีการบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยในชุมชน เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมด้วยตัวชีวิตที่แสดงในกลีบดอกประจำยาม (ดังภาพที่ 3) ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมของการเกิดสันติภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 3 รูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม
(ITA CoP: Integration of Thai Art Activities to Promote the Culture of Peace Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมบูรณาการภูมิปัญญาศิลปะไทยเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอ ภูมิปัญญาทางศิลปะไทยของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความเข้าใจและ การรับรู้เกี่ยวกับการทำให้ชุมชน สังคม สามารถกลับมาใกล้ชิดและพบปะกันมากขึ้น ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมฯ ต้อง คำนึงถึงเป้าประสงค์เดียวกัน คือ ความเข้าใจและไว้วางใจ ความรักและเคารพ การไม่ใช้ความรุนแรง การมีส่วนร่วม ร่วมให้ความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมของสันติภาพให้ยั่งยืนในชุมชน สังคม และนำไปสู่กิจกรรมที่มี ผลกระทบต่อการเรียนรู้และการเข้าใจเพื่อสร้างชุมชนที่เป็นระบบ รอบรู้ เห็นมุมมองใหม่และเชิดชูความแตกต่าง ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยและทั่วโลก ดังนั้น งานวิจัยนี้จำเป็นต้องนำไปทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมฯ เพื่อให้ได้ ผลการวิจัยที่ครอบคลุม เที่ยงตรงและสมบูรณ์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2558). Nonviolence : สันติวิธี เส้นทางสู่สันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- มติชนออนไลน์. (2562). ม.1 ขโมยปืนพอยิ่งเพื่อนดับ แค้นโดนแก๊ง-ล้อเป็นตุ๊ด. เรียกใช้เมื่อ 18 ธันวาคม 2562 จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1823199
- ศุภการ สิริไพศาล และ อติศร ศักดิ์สูง. (2552). การดำเนินนโยบายสังคมพหุวัฒนธรรมในรัฐเคดาห์และปีนัง ของ มาเลเซีย ค.ศ. 1970–2008. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2561). eBook เจาะเทรนด์โลก 2018. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Publication/Detail>
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2559). วัฒนธรรมภาคใต้. ใน สารานุกรมวัฒนธรรม พ.ศ. 2529. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.
- สำนักข่าวเดลินิวส์. (2561ก). เขตบางคอแหลมส่งหนังสือสั่งห้ามเสียงดัง. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.dailynews.co.th/regional/669745>
- สำนักข่าวเดลินิวส์. (2561ข). เมื่อวัดไทรเสียงระฆังก้อง ดังไปไกลในอินเทอร์เน็ต. เรียกใช้เมื่อ 11 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/670609>
- Barkhordari, M et al. (2016). The Importance of Art-Based Curriculum in Peace Education. *Review of European Studies*, 8(4), 220-231.
- Bourriaud, N. (2002). *Relational Aesthetics*. Printed in lespressesdureel: France.
- Cengelci Kose, T. & Gurdogan Bayir, O. (2016). Perception of peace in students' drawings. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65(2016), 181-198.
- Chang, R. (2005). Culture and art education in China Education through Art. *International Journal of*, 1(3), 225–236.
- Fabricio F. (2013). Peace Profile: Vicent Martínez Guzmán. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, 25(3), 439-446.
- Issifu, A. K. (2016). Local Peace Committees in Africa: The Unseen Role in Conflict Resolution and Peacebuilding. *The Journal of Pan African Studies*, 9(1), 141-158.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Wasson, R. et al. (1990). Teaching Art in the Multicultural Classroom: Six Position Statements. *Studies in Art Education*, 31(4), 234-246.
- Xanthaki, A. et al. (2022). Culture 2030 Goal campaign. Retrieved November 13, 2019, from <https://culture2030goal.net/>.